

Realitetni interesi in njih lobisti so toliko časa pritiskali na kongres, da se je končno "omehčal" in dovolil zvišanje rente na 15%. Tega bodo gotovo "veseli" vsi stanovanjski najemniki. V zakon o kontroli rente je napravil tudi več drugih lukn, skozi katere bodo "free enterprizerji" lahko rmetali te kontrole. Kamor je šla krava, naj gre še tele...

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naslov na vse, kar ima stik z listom:

PROSVETA

2657 - 59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

slovensko knjigo. V
movini imajo dosti knjig. m
ge čitalnice le potrebujejo
narja, da si jih nabaviyo, doč
(Dalje na 2. strani.)

KOROŠKI SLOVENCİ SE BORILI NA STRANI ZAVEZNIKOV ZA SVOJO SVOBODO

Priredil FRANJO ALEŠ, Ljubljana

(Nadaljevanje in konec)

Zavezniki osporavajo Slovencem pravico do svobode. So na delu temne sile, — v službi velekapitala —, ki hočejo ohraniti staro Avstrijo in preprečiti njen demokratični razvoj. Podprta od teh reakcionarjev in sovražnikov napredka, je ostala današnja avstrijska vlada zvesta zavojevalni politiki preteklosti in se na vse načine trudi, da bi z lažnimi navedbami in zlagano argumentacijo obdržala Koroško Slovenijo kot ostanek imperialističnega plena iz polpretekla dobe. Njihova družina klerofašistov, ki so najtesneje povezani z Vatikanom, pangermanistov, pristašev anshlusa, visoki funkcionarji hitlerjevske države, agenti ameriškega in angleškega kapitala, stremi z vsemi sredstvi da s pomočjo včerajšnjih sovražnikov — naših zaveznikov v boju proti hitlerizmu — postavi "Avstrijo kot trdnjavo proti Vzhodu."

Na diplomatskih posvetovanjih in konferenci namestnikov zunanjih ministrov v Londonu in na konferencah Sveta velikih štirih v Moskvi so padali ameriški predlogi, ki jasno kažejo na to, da hočejo Avstrijo spremeniti v kolonijo, ki bi bila odvisna od tujega kapitala. Avstrijski kapitalisti so pripravljani ugoditi prekomorskim velefinančnikom in jim služiti s prav isto vdanostjo kot so 7 let služili Hitlerju in sicer samo zato, da bi obdržali svoje premoženje.

Iz teh razlogov je držanje avstrijskih in anglo-ameriških okupacijskih oblasti sovražno proti koroškimi Slovincem. Zato je njihova borba za osvoboditev še težja in boleča, ker do včerajšnji zavezniki danes raje ščitijo fašistične zločince in šoviniste medtem, ko naše rojake zapirajo in jim onemogočajo pravico do javne besede.

Da ne bi koroški Slovenci pred svetom razkrinkali avstrijskih reakcionarjev, ki hočejo ovirati mirno sožitje in urediti razmer, da ne bi svet zvedel kakšne zločine so izvrševali Avstrijci na Slovincih v dobi najhujšega nacionalnega zatiranja, da ne bi svet zvedel, na kako brutalen način so izseljevali koroške Slovence v letih 1942-45 v nemška delovna in koncentracijska taborišča in da so bili Angleži tisti, ki so na pobudo avstrijskih pangermanistov skušali preprečiti povratek koroških izseljencev na svojo rodno

Ziljska dolina na Koroškem je dala veliko število partizanskih borcev in je nemškim nacistom nudila velik odpor.

Nacistični teror med osvobodilno vojno je bil tudi na Koroškem grozoten. Umori, ropi, posiljevanja, mučenja itd. so bila na dnevnem redu. Iselili so tisoče in tisoče slovenskih kmečkih družin in polovica jih je pomrla v koncentracijskih in delovnih taboriščih.

grudo, zato so sedaj angleške okupacijske oblasti prepovedale našim rojakom zborovanja in shode.

Odpor koroških rojakov pa ni zadušil. Boj koroških Slovincov je težji in želja po svobodi in priključitvi k Jugoslaviji še bolj goreča.

Agenti velekapitala so lansirali v svet mnjenje, da naj koroške Slovence presele iz Avstrije v Jugoslavijo. To bi bil največji zločin. Niso koroški Slovenci zakrivali te vojne. Oni so bili na strani zaveznikov. Bila bi največja krivica in zločin, če bi se kaj takega napravilo. To bi bilo podobno Hitlerju, ki je

ljudi po svoji volji razseljeval. Vsi pošteni ljudje na svetu bi se zgražali nad takim postopkom. Jugoslovanci niso samo koroški Slovenci temveč tudi njihove pokrajine, ker so bile skozí stoletja naše.

Koroški Slovenci v tej usodni uri razločno vidijo, kdo je njihov prijatelj in kdo sovražnik...

Glasovi iz naselbin

(Dalje na 3. strani.)

Dolgo časa Slovani sploh niso imeli besede v svetovni politiki, danes pa je drugače in to je kar imperialiste najbolj žuli. Tudi na Kitajskem narodi iščejo svojih pravic in se skušajo otresti imperialističnih izkoriščevalcev. Prej ali slej se bo tudi kitajsko ljudstvo osvobodilo, kakor se je rusko.

Morda bo kdo rekel, zakaj se tudi jaz ne podam v staro domovino, ko sem tako navdušen zanj. Kako rada bi šla, če bi bila mlajša, toda jaz spadam k moji odrasli družini. V tujini živim že 35 let in moje življenje je bilo vedno težko. Bila sem 19-letno neizkušeno dekle, ko sem se podala v tuji svet. Sedaj sem izčrpana in zame je čas počitka. Zaključujem in pozdravljam vse čitatele delavskega lista Prosveta!

Anna Zitko.

Znani dopisnik iz Mehike dospel v staro domovino

Ljubljana.—Dober mesec je tega, kar se je po 36-letni odsotnosti vrnil v domovino naš rojak Jože Znidaršič, ki je bil dolga leta v Hollywoodu filmski režiser z imenom List.

Burna je bila v Ameriki življenska pot našega rojaka. Doma je iz Starega trga pri Ložu, gimnazijo je končal v Ljubljani in pričel na Dunaju študirati visoko trgovsko šolo. Ker je bilo prav v tistih letih, to je v letih 1908—1914, od aneksije Bosne in Hercegovine pa do izbruha svetovne vojne v bivši Avstriji, napeto stanje in je List že takrat iskreno sodeloval v jugoslovanskem gibanju mladih, ni pa hotel služiti v cesarsko-kraljevski vojski in se na ta način boriti proti srbskim bratom, se je leta 1911 odpravil čez veliko lužo v Ameriko.

Sprva se je naselil v Mehiki, kjer je vstopil kot uradni knjigovodja v različne trgovske službe. Pozneje je vzajemno z drugimi tovariši kupil haciendo (kmetijo) in je v tem in podobnem delu prebil prvo svetovno vojno.

Leta 1921 ga je vleklo na sever, v Zedinjene države, v Hollywood. V Hollywoodu je v letih 1921 do 1943 sodeloval sprva pri nemem, pozneje pa pri zvočnem filmu kot strokovni delavec, predvsem v fotografski stroki. Pri filmih pa je po potrebi sodeloval tudi kot pomožni režiser in pomožni operator. Delal je pri različnih filmskih družbah, kot Universal, United Artists (Združeni umetniki), Fox. Sodeloval je pri filmih kot "Zdravnikove žene", "Peplenske lepoticke", "Veseli dnevi", "Pesem Južnega morja", "Divje dekle", "Romanca ob Rio Grande" in še pri mnogih drugih.

V Hollywoodu se je tudi seznanil z našim slikarjem Božidarjem Jakcem, ki se je prav v tistih letih, to je 1929, 1930 in 1931 mudil v Ameriki.—Temu je po vojni pisal, ker se je hotel vrniti v novo Jugoslavijo, kajti prva kraljevska Jugoslavija ga je razočarala, in je brž po pismu prejel kablagram iz domovine: "Triglav-film" ga je vabil v domovino, kjer naj bi pomagal s svojimi izkušnjami pri ustvarjanju slovenskega filma.

List je v Mehiki—tjakaj se je namreč 1934 leta vrnil in odprl trgovino—takoj prodal trgovino in se 1. januarja letos odpravil na pot v domovino. Po osmih tednih neprestanega potovanja se je po 36 letih vrnil v domovino, kjer tudi misli ostati za vedno.

List je danes pri Triglav-filmu kot splošni svetovalec, organizator in režiser, svoje delo in pridobljene izkušnje pa hoče pri nas usmeriti predvsem na režijsko in scenarijsko področje. Kot prvo delo pri nas bo režiral za aprilski "Obzorik" v Radovljici "Obisk pionirjev v Radovljici". Scenarijo je napisal Ernest Adamič.

List je navdušen nad skromnimi, toda lepiimi uspehi domače filmske proizvodnje.—Čudi se, kako so mogli naši ljudje kljub tako skromnim sredstvom ustvariti take dobre začetke. To je hvalevreden začetek velikega filmskega dela pri nas,

kajti v naših ljudeh, ki so pri filmu, se čuti velika ljubezen do dela in dobra volja. Zato ni čuda, da naši izseljenci v Ameriki v svojih kulturnih domovih z navdušenjem gledajo naše slovenske filme, saj vidijo v njih kos domovine in dela naših novih ljudi.

Ko sem ob koncu razgovora še povprašal o njegovih mislih in pripombah k perspektivam nadaljnjega razvoja našega filma, mi je z nasmehom odvrnil, da je on, kakor vsi naši ljudi pri filmu, velik optimist. Važno je za razvoj podprtati predvsem dve dejstvi: prvič, da ljudska država, kakor je naša, popolnoma razume pomen in važnost filma, ki za nas ni stvar dobička, ampak stvar vzgoje in — kulture. Država namreč z vsemi svojimi silami podpira film.

To je ena velikih in bistvenih razlik v odnosu države do filma pri nas in v Ameriki, kjer film služi izključno kot dobičkanosen predmet ameriških trustov.

Drugo, prav tako važno pa je dejstvo, da imajo pri nas povsod, pa tudi pri filmu naši mladi ljudje veliko voljo in veselje do dela, izpolnjevanja in izobrazbe in to prav vsi.

Ob slovesu mi je še enkrat zatrdil, da ima najlepše upa za bodočnost in da ga predvsem veseli to, da pri našem filmu vlada kakor povsod—kar je tudi ena velikih pridobitev naše borbe — tovarištvo, kakršnega v Ameriki ni bil vajen. Čuti in vidi, da delajo vsi kolektivno, kar je tudi velik pogoj za uspeh dela pri našem filmu.—(Iz "Slovenskega Poročevalca").

To in ono

Krompir je bil v prvi dobi lepotna rastlina. Cvete so nosili francoski kralj Ludvik XIV. (vladal je 1643-1715) v gumbnici in dvorne dame v laheh. Isti kralj je pojedel, kakor pričuejo listine njegove dvorne uprave, za kosilo štiri krožnike juhe, enega celega fazana, mlado piščice, dva kosa gnjati, sadje in slaščice.

Kronisti trde o francoskem kralju Ludviku XV. (1715-1774), da se je bolj zanimal za sestavo svojih majonez (omak) kakor za sestavo svojega ministrstva.

S hmeljem varjeno pivo omejuje prvič neka listina francoskega kralja Pipina iz leta 768.

Rž, oves in nekatere stročnice so nastale iz plevla.

V Avstraliji so hiralna vsa iz Evrope prenešana sadna drevesja. Šele nekaj panjev čebel je pravilno oprasilo cvetje in Avstralija je zaslovela kmalu s svojimi izbornimi sadovnjaki.

Henrik Willem van Loon, ameriški nizozemski pisatelj, začelja svojo knjigo: "Zemljepis za vsakogar" z navadnim računom: "Če bi bil vsak človek 1¼ m dolg, pol metra širok in četrt metra debel—obširnejši torej kakor povprečnik—bi lahko spravili dve milijardi ljudi prav udobno v zaboj, kočega robovi ne bi presegali dolžine ¼ km."

V New Yorku namolze v tovarni, imenovani Rotolactor, molzni stroj v 12 minutah 50 krav.

Leta 1937 je dosegla krava Agata v Allgau-u svetovni rekord, dala je v 342 dneh pod strogim uradnim nadzorstvom 17.025 kg mleka, petkratno količino normalne dajatve.

Le ena desetina mlečne teže se izpremeni v maslo.

Casovni komentarji

(Nadaljevanje z 2. strani.)

mi rajši delujemo tu, da bi naša knjiga dobila malo več prijateljev kot jih ima sedaj. Če kdo želi obogatiti čitalnice v stari domovini, kot je to storil Frank Lunka iz Clevelanda in njegovi rojaki, naj pošlje denar tja, knjige, ki jih imamo tu, pa obdržimo—in ne samo to—posežimo po njih in se izobražujemo!

Od skrajne postojanke Slovincov v Zilski dolini do Svinjske planine, v Rožni dolini, Podjuni itd. se vršijo zborovanja in velike manifestacije za priključitev k republiki Sloveniji v okviru Jugoslavije. Kljub terorju od strani avstrijskih oblasti ter angleških okupacijskih oblasti, ki jim prepovedujejo svobodo združevanja, vztrajajo v boju za svobodo in za priključitev. 90% slovenske mladščine vztraja v tej sveti borbi z narodom in si želi Jugoslavijo.

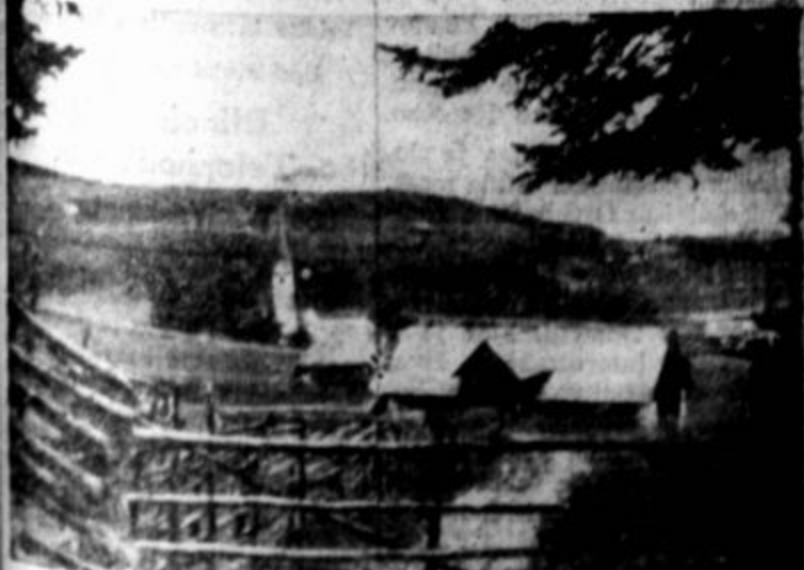
Naši najmlajši iz Št. Jakoba v Rožu. Tudi ti težko čakajo svobodo.

Koroški partizani prenašajo svoje ranjence med osvobodilno vojno. Partizani so vrgli iz vojnega stroja 10.000 sovražnikov.

Maja meseca 1945 je jugoslovanska armada osvojila predele slovenske Koroške. Slika prikazuje naše partizane pri "knežjem kamnu" na Gospodovskem polju.

Djeka na Koroškem. Tudi tu se je razvilo močno narodno osvobodilno gibanje in Djeka so zasloveli kot simbol narodnega upora.

Vrnitev skupine koroških Slovincov iz nemških koncentracijskih taborišč. Ker so jim pri vrnitvi delale težave in avstrijske in britanske okupacijske oblasti, so se izseljenci utaborili kar na progi. Nemški šovinisti so se jih hoteli iznebiti in jih ropati za rodno grudo.

Izseljevanje koroških Slovincov se je nadaljevalo tudi v letu 1944. Iz Celovca so prihajale vesti, da bodo iselili 50.000 Slovincov in tudi one iz Gorenjske, ki je bila priključena k Rajhu. Mayer-Kajbischev zločinski preseljevalni načrt je predvidel izgon naših rojakov v Ukrajino na področje južno od Harkova.

Konferenca aktivistov Osvobodilne fronte za slovensko Koroško zboruje. Boj za osnovne cilje—to je za svobodo in zedinjenje vsega slovenskega naroda, zlasti na Koroškem, ki je tisoč let niso doživeli svobode, je imelo za rojake še poseben pomen. Kljub slovenskim izjavam Stalina, Roosevelta in Churchilla o razmerju med narodi, o bratstvu in enakopravnosti med njimi, danes zapadni zavezniki osporavajo z nerazumljivimi "argumentacijami" nacionalno svobodo koroškim rojakom. Zato se ta boj za priznanje nadaljuje, čeprav je aktivistom OF prepovedano svobodno izražanje volje.

KRIVDA

FRANCE BEVK

(Nadaljevanje)

— Osem tednov je ležal Florjan v bolnišnici. Hrbtenica je bila v križu zlomljena, kolk zdrobljen. Položili so ga na bolniško posteljo in mu privezali uteži na roke in na noge. Štirinajst dni je ležal nepremično na hrbtu, oči upiral v strop.

Zdravniki so ga odvezali in zmajevali z glavami. "Še dva tedna," so dejali, "a brez uteži." Preteklo je novih štirinajst dni. Florjan je shujšal, njegovo telo je preneslo vse. Le nog ni čutil, ni jih mogel premikati. "Kako bo?" je vprašal bradatega primarija. Odgovor: "Dobro, da niste umrli; nog ne boste več rabili."

"Nog... ne bom več... rabil..."
"Saj pravim: sreča, da niste umrli."
"Kakšna sreča, če taka pokveka ne umrje!" se je zadržal Florjan bolj nase kot na zdravnika; nato je molčal vse dolge dni.

— Prepeljali so ga domov. Tkalec ga je prišel iskat s parom volov na postajo. Na vozu se je tresel vso pot. Še notranjost mu je gorela, dasi je polizkusil biti miren. Tkalec je bil redkobeseden, Florjan je videl solze v njegovih očeh.

"Saj imam še dvoje rok in glavo," je pomislil. "In vse celo. Kakšni ljudje!"

Od ceste so ga na dvokolnici potegnili do doma. Pred hišnimi vrati so ga počakali domači, Tone in Tkalecova Julka z gostačko. Vsi so imeli strašno žalostne obraze.

Florjan se je s silo nasmehnil; ponudil jim je roko. "Da ste mi zdravi tudi vi!" je dejal. Oni niso zinili besede. "Nesite me na posteljo!" Nesli so ga. Noge so bile v napotje; bolje, da bi jih ne bil imel.

Stali so okrog postelje in ga gledali. Molčali so. "Anka, rdeča si," je dejal hčerki. Dekle je zakrilo obraz. Žena je tožila s pogledom: "Ta kepa nadloge na postelji je mož, ki sem se ga bala? Zemlja je odmevala pod njegovimi nogami..."

Zapiskala je s tako visokim, turobnim glasom, da so zajokali še ostali. Florjan se je čudil. "Zakaj jokate? Saj se tudi brez nog da živi. Zdravniki so dejali, da je sreča, da nisem umrl. Vidite, še sreča..."

Tudi njemu so začele teči gorke solze iz oči in kapljati na križasto odejo...

4.

Od tistega dne je Strehar nepremično ležal na postelji. Mrtve noge so se mu zvijale, koža se mu je grbančila na njih. Včasih se je oprl na oke in se potegnil do vzglavja. Če je hotel leči, je moral poklicati ženo. Ta je prišla za suha, razoblikovana stopala in ga potegnila navzdol.

Še je bilo krepko njegovo telo, porastla prsa so gledala kot mahovita akala izza srajce. Iz širokega obraza in rdeče brade je sijala železna volja. Bolečin ni čutil, duševno se je zdel močnejši kot poprej. Razmišljal je po vse dneve in dolgo v noči. V mislih je dvigal in prekladal bremena. A bil je posekano drevo. Ta zavest ga je rezala v dušo. Hotel se je udeleževati, poveljevati s postelje; želel je, da se vse izvrši po njegovi volji.

Poklical je s postelje, da je odmevala hiša: "Anka!"

Anka je stala na vratih: "Oče?"

"Ali ste naprosili strica, da pride jutri orat?"

In čez čas, ko je Anka povedala, da je vse urejeno: "Počakaj! ... In seno ste spravili v kupe?"

Razburil se je, ker delo še ni bilo opravljeno. Anka je šla in se dolgo ni vrnila. Strehar si je od vpitja trgal grlo in mahal z vejo, s katero je odganjal muhe kot pobesnel. Prikazala se je Anka.

"Zakaj se mati ne oglasi, kadar kličem?"

"Ne utegne."

Strehar je vsak dan huje občutil, da je odveč pri hiši. Vse ga je žalostilo, vse ga je jezilo. Porodila se mu je mržnja do ljudi, včasih celo do žene in do otrok. Najrajši je imel brata. Nekdanji preprij je bil danaj pozabljen. Tone je pomagal, kjer je mogel, z nasvetom in delom. To je Florjana pomirjalo. Včasih je mržnja do ljudi popustila, raznežil se je do solz. Tedaj je najbrdkeje občutil, da se je Anino vedenje do njega spremenilo. Zvečer bi bil rad govoril z njo o gospodarstvu, a ona ga je poslušala le napol, premagala jo je dremavica.

Bridko je občutil poleg sebe njeno zdravo telo. On krjav, uničen, od nje sta dihali življenje in moč. Njena toplina je bila opojna. Včasih se mu je zdelo, da prehaja iz nje zdravje in življenje vanj.

Kljub skrbi in delu je bila Ana videti mlajša kot poprej. Lepša. Še oči so bile svetlejšje kot nekdaj. On pa se je v postelji postaral, čelo se mu je nagubalo, roke omršavele, prsi upadle. Obraz mu je bil blede.

Močnejši kot poprej je bil duh, čuti ostrejši. Slišal je vsak najmanjši šum, polagoma razbral, kaj pomeni. Poznal je korak slednjega človeka, celo način, kako je zaprl vrata... V strašnem dolgočasju dni, ko so domači delali na polju, je spoznal, da ga zgolj razmišljanje dela nesrečnega. Kadarkoli so se odprla vežna vrata, se je razveselil.

"Ana!"

Žena je stala rdeča, od dela upehana pred njim.

"Ne utegnem. Kruha je zmanjkalo. Prišla sem ponj."

Besede so Brdarja užalile. Še zmenijo se ne zanj. Žena je bila od solca opaljena, prikupna in lepa. To lepoto je zdajci Florjan zasovražil. Ugriznil se je v spodnjo ustnico.

"Ali boste pograbili vse? Tudi ob grmovju? Saj tam ne more še biti suho..."

"Zmašili bomo med ostalo. Kdo bi hodil še enkrat v seno?"

Strehar se je oprl na roke. Bil je ko razdražen lev. Iskal je primerne besede, ni je našel. Le rdečico mu je poglano v obraz. Žena je hotela oditi.

"Počakaj!" je bevsaknil nenadoma. "Kdo ti je dejal, da spraviš mokro seno v kopo? Vse bo splesnilo in segnilo..."

Ženi je nekaj jedkega leglo na obraz, ustnice so se ji skrivile.

"Po svoji pameti sem naredila."

"Po svoji neumni glavi! Ali ste že pograbili tisti kos? Ali ste pograbili, te vprašujem, a?"

(Dalje prihodnjič.)

di Jugoslavija na vrsto in da jugoslovanski delavci ne bodo pozdravljali Hitlerja kot svojega odrešenika. Pred njihovimi očmi so se vrstile slike strašnega trpljenja, le da takrat še niso mogli uginiti, v kakšne globočine zverinstva zna fašizem posegati. Ampak v mislih na predstojajoče muke je bilo tudi neomajno prepričanje o končni zmagi, ki mora tudi jugoslovanskim narodom prinesiti svobodo in svetlejšo bodočnost. Za tako prepričanje je bilo treba velike vere v jugoslovanske narode, kajti razvoj dogodkov na bojiščih, odkar so nemške čete vkrakale v Poljsko, ni obetal nič dobrega. Često se je zadelo, da je nacijska militaristična mašina res nepremagljiva.

Ni se bilo čuditi, da so manjši dežele padale kljub priznanju vrednemu odporu. Toda mora je padala na prsi, ko se je videlo, da niso zapadni zavezniki vso prvo zimo podvzeli prav nobene resne akcije, kakor da bi hoteli dati Hitlerju časa, da opravi ves posel na Poljskem in se potem z vsemi močmi obrne proti Franciji, kar je pomenilo tudi napad na Anglijo. Pa izdajstvo na mnogih straneh je osupnilo svobodne duhove. A ko je po neprimerno kratkem odporu francoska vojska kapitulirala, oficijelna Francija pa se Hitlerju poklonila do tal in sprejela vse njegove, ne le gospodarsko uničevalne, ampak tudi skrajno sramotne pogoje, je marsikdo—tudi v Ameriki—mislil, da je s tem konec vojne in s tem tudi konec vsake demokracije. Takrat je Anglija v resnici zapisala slavno poglavje v svojo zgodovino. Smrt jo je bila rešila Chamberlaina in njegove kliče, ki bi bila skoraj gotovo sledila Petainu in njegovim opromad in brez nje se je izvršila nepozabljena epizoda Dunkerqua. Bolnim dušam je novi odpor Britanije dal okrepčilo in vera v končno zmago, če tudi po dolgem trpljenju in mnogih težkih mukah, se je zopet utrdila.

Toda nacijska vojska je bila še vedno nepremagana in vsi slabotnejši duhovi so bili napolnjeni s pesimizmom. Med ameriškimi Slovenci je bilo nekoli kot takih, toda ne dovolj, da bi mogli omajati vero večine. Veste iz stare domovine sicer niso bile tolažilne. Ena diktatura je sledila drugi, doma je ljudstvo trpelo pod brez obzirnim izkoriščanjem gospodarsko odvisnega prebivalstva, pod zatiranjem vsake svobode, pod pretkanim izigravanjem ene narodnosti proti drugi, zunanja politika vlad pa je bila vseskozi dvojni in nihče ni mogel natančno vedeti, kam se uradni Beograd obrne, kadar pošlje Berlin tudi njemu svoje zahteve. Kajti koketiranje z ošičem je bilo že prej več kot preveč in vsak izraz simpatije z žrtvami fašizma ali pa z zavezniki je bil krhavo zatrt. Odprto pa je bilo vprašanje, ali bo v kritičnem trenutku močnejša ta večina, ali pa v vsakem, razen v moralnem oziru bolje podkovana vladajoča manjšina. Napredni ameriški Slovenci so verjeli v narod.

Odgovor na vprašanje so jugoslovanski narodi dali, ko je bil podpisan zloglasni tripartitni pakt. Dali so ga na tak način, da je osupnil ves svet. Povest, kako je takrat Jugoslavija "našla svojo dušo", je tako dobro znana, da je ni treba ponavljati. Seveda je sedaj pozabljena prav tam, kjer je ob tistem času odmevala slava dole skoraj neznane dežele. Ameriški Slovenci in Jugoslovani sploh so bili ponosni na svoje rojake, toda bridko razočaranje je kmalu sledilo, ko se je kraljevska armada po kratkem boju brezpogojno podala. Ta hitrost jim ni šla v glavo, kajti vedeli so, da je bil vojni proračun velik, pa so mislili, da mora biti vojska dokaj moderno opremljena. Jugoslovanski narodi imajo svojo zgodovino in ta jih nikdar ni označevala za strahopetce. Kako je torej bila ta hitra kapitulacija mogoča? ... Glave so se povesale in v srcih so bile hude bolečine. Nekateri pa so vendar skušali preganjati malodušnost in uspehi so vsaj toliko začetek, da se je ustanovila pomožna organizacija—Jugoslovanski pomožni odbor, slovenska sekcija (JPOSS). In kmalu je poslal svetel žarek v temo. Kljub porazu armade se v Jugoslaviji nadalju-

Slika kaže brigandnega generala Evansa F. Carlsona, ki se je proslavil v bojih na Pacifiku. Po vojni je svojo službo pustil valed zavzojene ameriške zunanje politike, s katero se ni strinjal, ter se pridružil odseku za širjenje demokracije na Daljnem vzhodu. Koncem maja je umrl v 51. letu starosti.

je odpor! In vodi ga neki polkovnik, po imenu Mihajlovič, s svojimi četniki neke v bosanskih hribovih. Ameriški listi so objavljali izvirne dopise, intervjuje z velikim junakom, povest, kako je Mihajlovič poslal deputacijo nemške "visoke komande" k hudiču, ko se je prišla pogajati, in podobne legende. Kako ne bi ljudje verjeli, kar zveni tako lepo?

Tako zvana ubežna vlada v Londonu je priznala njegove "zasluge" s tem, da ga je poveljala na generalni čin in ga imenovala za vojnega ministra, obenem je pela njegovo slavo po vsem svetu, ki je verjel. Recept je bil povzet iz knjige "Mein Kampf", katera sicer Hitler nikdar ni spisal sam, kjer pa je bilo rečeno, da je treba velike laži, da jo ljudje verjamejo.

V času Slovenskega kongresa (v Clevelandu decembra 1942) je bajka še vedno krepko živela. Toda ponekod so se že pojavljali dvomi. Vesti iz Jugoslavije so bile zelo pičle in večinoma konfuzne, tisti pa, ki so dobivali poročila v diplomatskih torbah, niso hoteli povedati vsega in, kot znano, je polovična resnica slabša od cele laži. Ampak zastopniki londonske vlade so se pogostoma lovili v protislovjih, vsled česar se je število ljudi, ki so sprejemali vse njihove povesti za golo resnico, bolj in bolj krčilo.

Včasih so se slišale dotlej nezane besede kot "osvobodilna fronta". Zakaj je obvestila ubežne vlade nikdar ne omenja jo? Kaj je ta fronta s prikupljivim imenom? Kako je sestavljena? Kdo jo je organiziral? Kdo jo vodi in kaj dela? Vprašanja, na katera ni bilo odgovora ne iz Londona, ne iz New Yorka. Nekje v ameriškem tisku je bila vest o bojih neke na Dolenjskem, in o porazu Italijanov. Jasnno je bilo, da se niso mogli tam bojevati četniki. Pozneje so poročila nedoločno govorila o uspehih "slovenskih patriotov". Zopet uganke! Kdo so ti "patrioti" brez imena? Naenkrat je udarilo kakor strela iz jasne neba. Ali sodeluje Mihajlovič z ošičem?

Vlada v Londonu mora vedeti odgovor tudi na to razburljivo vprašanje. Zakaj ga ne da? In kako da prihajajo v to menjačo se vlado vedno kakšni bivši diktatorji, ki niso nikdar izražali protifašističnega duha? To je bila pravzaprav uganke vseh uganj. Ko so prihajali njeni prvi odposlanci v Ameriko, jih je slovensko ljudstvo z navdušenjem pozdravljalo, sedaj pa je zaupanje splavalo po vodi. Le nekoliko nepopolniji živih čudakov si ni moglo kaj, da se ne bi bili ali poklonili njegovemu nedozorelemu "veličanstvu", misleči, da so s tem dosegli največje počaščenje v vsem svojem življenju.

(Konec prihodnjič.)

Poroka

Poročila sta se gđ. Turčija in mister Dolar. Poročil ju je gospod imperializem. Vzrok poroke je čista ljubezen do Dardanel. Otrok v tem zakonu ni pričakovati, ker sta mlada zakonca v tem oziru zelo modernih nazorov.

V Prosveti so dnevne svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

O Prežihovemu Vorancu

Naš najvidnejši sodobni slovenski pisatelj Prežihov Voranc—s pravim imenom Lovro Kuhar, je bil rojen leta 1893 v bajtarski delavski družini v vasi Kotlje blizu Guštanja, to je v onem delu Koroške, ki je pod Jugoslavijo. Nad Kotljami se dviga hrib Prežihov vrh—od tod torej izhaja pisateljev psevdonim. Ko je dovršil dvorazredno osnovno šolo, si je Voranc (tako so ga doma klicali) skupno z očetom moral služiti kruh s tesanjem in drvarjenjem. O tem delcu svojega mladostnega življenja v vasi pisatelj sam pripoveduje:

"Mi smo bili kmetovalci že kdo ve koliko rodov. Starši so si želeli zemlje, tovarno in rudnike in trge in mesto so gledali po strani. Tega duha sem se navzel tudi jaz. Do takrat sem živel doma na baji; kadar ni bilo dela, sem taberkoval po sosedi, ali pa sem očetu pomagal tesačiti po lesovih. Kajti ob izstopu iz dvorazredne ljudske šole sem za stricem podedoval tesaarsko orodje."

S takim težiškim delom se je Voranc ubadal vse do enaindvajsetega leta svojega življenja, ko je bil ob izbruhu prve svetovne vojne mobiliziran in kot avstrijski vojak poslan na bojišče. Dve leti nato je pobežal v Italijo, za kar so ga avstrijske oblasti obsodile na smrt. Po koncu prve svetovne vojne pa se je znova vrnil v svojo rodno vas, kjer se je še nadalje priključil kot dninar z raznimi priložnostnimi službami. Vse skozi je bil odločen borec za pravice delovnega ljudstva. Nazadnje je dobil službo v pisarni neke tovarne jekla, kjer je ostal do leta 1930. A tega leta, ko je v Jugoslaviji zavlada kronjska samovlada, se je, preganjan pred reakcionarnimi državljani oblastmi, moral zateči v tujino. Potoval je po različnih državah Evrope in šele po desetletnem bivanju v tujini mu je bil leta 1940—tik pred okupacijo—omogočen povratek iz Francije v domovino.

Kako je začel pisati, nam v svojem opisu "Gospodstvo polje" pripoveduje pisatelj sam. Ob branju Mohorjevih knjig se ga je polotila želja, da bi tudi sam pisal. Začel je res pisati, ko mu je bilo šele 15 let. Nekeč je Družbi sv. Mohorja v Celovcu poslal krajšo povest. Ko pa se je ob priliki sam oglašil v založbi, so mu rekli: "Fant, stvar, ki si jo napisal, ni za nobeno rabo." Toda odnehal Voranc ni. Neposredno pred izbruhom prve svetovne vojne sta že izšli dve njegovi noveli. Leta 1923 je pod pravim imenom izdal knjižico "Povesti". Nato pa se v napredni reviji "Sodobnost" začno pojavljati njegove krajše in daljše povesti, ki so večinoma zbrane v zbirki "Samorastniki" ("Boj na požiravniku", "Jirs in Bavh", "Samorastniki", "Odpustki" i. dr.). Zbirka "Samorastniki" vsebuje vsebinsko in jezikovno tako močne povesti in novele, da nekatere izmed njih štejemo k najboljšim povestim v vsej slovenski književnosti. Razen umetniške vrednosti so te povesti prepričljiv dokaz o pripadnosti slovenske Koroške.

Leta 1940 je izšel Prežihov roman "Doberdob", ki posega v dogajanja med prvo svetovno vojno. Eno leto prej (1939) pa je izšel roman "Požganica", ki prikazuje prevratne dneve na Koroškem po razsulu Avstro-Ogrske, revolucionarno in narodnostno osvobodilno gibanje množice, borbo koroških kmetov za zemljo in koroški plebsit, ki je od naše narodne skupnosti oddrtel slovensko Koroško.

Druga svetovna vojna je slovenskim pisateljem vsilila molk. Kot aktivista Osvobodilne fronte so Italijani Prežihovega Voranca leta 1943 v Ljubljani vrgli v zapor, nato pa je bil interniran v Nemčiji, kjer je v taboriščih internirancev živel vse do osvoboditve. Po osvoboditvi se je priključil pisatelj vrnil v domovino, v svoj domači kraj, kjer ga je prebivalstvo sprejelo nad vse prisrčno in z veliko častjo. Sedaj živi v Kotljah pri Guštanju, kjer kmetuje na svoji kmetiji—pod Prežihovim vrhom. Poleg kmečkega dela stalno piše. Je predsednik mežiške lesne zadrage. Pri volitvah mu je ljudstvo dalo svoje

častno priznanje—izvolilo ga za ljudskega poslanca.

Kmalu po osvoboditvi so se za drugo—ne vstevši ponatje doslej izšle štiri nove Prežihove knjige, napisane v glavnem še pred vojno. Knjiga "Kotelj do Belih vod" je zbirka avtobiografskih spominov in potnih vtisov, objavljenih v revijah, je zbirka del, ki pogosto domače Peco in Uršijo go ro. — Druga Prežihova knjiga "Borba na tujih tleh" je zbirka evropskih potopisov iz dni let, ki jih je pisatelj moral preživeti v tujini, ko je prehodil domačo vso Evropo.

Še z večjim zanimanjem navdušenostjo je naše ljudstvo—zlasti podeželsko—poseglo po obsežnem Prežihovem romanu "Jamnica". Roman "Jamnica" ki ga je pisatelj končal tik pred razpadom stare Jugoslavije, je roman srenje, koroške vasi z njeno družbeno in zgodovinsko problematiko. Pisatelj je v svojem delu obdelal razdobje med dvema svetovnima vojnama, pisal prodor bančnega kapitala v koroško vas, vrtnec gospodarske krize in postopno propadanje in obubožanje vasi. — V "Jamnica" je v razsežnem romanu opisana tako po domače, živno in natančno, da se ob branju počutimo, ko da bi bili nje občani. V priznanju za roman "Jamnica" je Komite za kulturo in umetnost FLR Jugoslavije pred nekaj tedni, pri oceni po vojni natisnjenih del jugoslovanskih književnikov, Prežihovemu Vorancu podelil drugo nagrado.

Ravno v teh dneh pa je izšla nova, najnovejša Prežihova knjiga "Naši mejniki"—kratkostorije iz minulih dni. Zbirka "Naši mejniki" vsebuje 17 mojih črtic oziroma novel iz prave kar minule vojne. Nekaj izmed teh črtic je bilo že objavljeno v našem dnevnem časopisu.

Prežihov Voranc je velik, gotovo največji sodobni slovenski pisatelj literarne realistične smeri. Zelo je priljubljen med ljudstvom, zlasti pri podeželskem in med delavstvom. Ljudje in drag nam je vsem zaradi svoje pripovedne moči, socialne globine, preprostosti in zaradi kremenitve ljudskega izražanja in upodabljanja naših ljudi. —(Iz Mladine.)

Razni mali oglasi

STEADY JOB FOR WOMAN
for light housework and personal laundry—5 days a week
Noon thru dinner
MIDWAY 6459

HIŠINJE

STALNO KRATKOURNO DELA
ČISTA, MODERNA POSLOPIJA

- IZREDNO VIŠOKE PLAČE: 72% na uro za pričetek 77% na uro po 3 mesecih 82% na uro po 6 mesecih
- 5 in 6 DNEVNI TEDEN
- URE: 5:30 do polnoči
- PLAČANE POČITNICE IN PRAZNIKI
- UNIFORMO PRESKRBITO, PROSTO PRANJE
- VEČ DELAVSKIH UGODNOSTI

Skušali vas bomo uposliti blizu vašega doma

Pridite in govorite s Miss Allan

Uposlevalni urad za ženske

Illinois Bell Telephone Co.

309 W. Washington St.

Listnica uredništva

Ker poštni zakon prepoveduje vsako oglašanje kakršnega koli srečanja v listih, prosimo vse dopisnike, ki oglašajo priredbe svojih društev ali drugih organizacij, ali pa kakor drugo akcijo, niso, ali pa denarje, naj v svojih listih ne omenjajo srečanj ali poročil, kakor tudi ne karikaturnih srečanj, saj so to oglašanje iz lista. Pošta ne določa vsotopisna. Pošta upravlja zahteva od nas, da mora vse tako oglašanje iz lista. Prosimo, držite se tega.

Z druge konvencije SANS-a

Poročilo predsednika Etibna Kristana

(Nadaljevanje)

Aktivnost organizacije je došla tak razmah, da je neki italijanski list v New Yorku pozival vlado v Washingtonu, da naj preišče, odkod prejemajo Slovenci "milijone", brez katerih ne bi mogli voditi take obsežne propagande. V resnici so vsi dohodki Združenja dosegli nekaj čez 60 tisoč dolarjev iz prostovoljnih prispevkov, kar je v tedanjih razmerah bila velika vsota. Iz tega se je vzdrževal urad, izdajala revija, brošure, letaki, zemljevid, pokrivali stroški agitacije, dalo nekaj podpore organizacijam v stari domovini in ostalo je še nekaj tisočakov, katere je sedaj dobil SANS.

Kako je bila ustanovljena "Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev" in kako so bile došle pogodbene iz Italije in Avstrijo na škodo Jugoslavije, je danes zgodovina. Republikańsko združenje takrat ni doseglo svojih ciljev kakor jih niso dosegli narodi Jugoslavije, toda seme je padlo na rodovitna tla in ko je prišel čas, je vzkliko.

Za misleče Slovence tudi v Ameriki izbruh druge svetovne vojne ni bil nepričakovan. Umevno je, da so obsojali fašizem, saj so bili Slovenci v Trstu in na Primorskem njegove prve žrtve. Japonski rop Mand-

langistov. Lepo število ameriških Slovencev je odšlo v Španijo in se pridružil mednarodni brigadi. Le nazadnji so pod plaščem vere blatili pravilno izvoljeno republikansko vlado, dasi se sicer vedno sklicujejo na načelo legalizma. Vera v Ligo narodov je pa še bolj pešala in z njo tudi upanje, da se bodo veliki državniki spame-tovali. Kajti še niso razumeli, da je španska žaloigra tragedija vse svetovne demokracije, kaj naj bi se še zgodilo, da bi spre-gledali?

Zgodilo se je, da je Hitler pobasal Avstrijo v nacistično vrečo—in bilo je vse prav. Potem je zahteval Krkonoše in monakovska infamna kupčija je iz-zvala silno ogorčenje, obenem pa tudi ozdravila optimiste, ki so bili verjeli, da tako izdajstvo na visokih mestih ni mogoče. Chamberlain se je vrnil v London z bebastim zatrdilom, da je bil v Monakovem utrjen mir "vsaj za naše čase", misleči svet je pa le ugibal, kdo bo prva prihodnja žrtev nacistične agresivnosti in kdaj izbruhne splošna vojna.

Res, da so bili tudi med Slovenci slepci, ki so govorili: "Naj pride Hitler, on bo potegnil z delavci." Ampak noben narod ni brez takih modrihanov. Zavedni Slovenci pa so že takrat vedeli, da pride prej ali slej tu-